

Podgoršek Nataša

Slavenski Jug leta 1848 in Slovenci

Ko je revolucija marca 1848 zajela habsburško monarhijo in povzročila večje spremembe, med njimi tudi svobodo tiska, so tudi v deželah nevladajočih narodov monarhije začeli v večjem številu izhajati časopisi v narodnih jezikih. Med njimi je bil Slavenski Jug, politični časopis hrvaških narodnjakov.

Literature, ki se ukvarja izključno s tem časopisom, je malo. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je izšel članek ruske zgodovinarke I. I. Leščilovskaje o Slavenskem Jugu¹, leta 2001 pa je izšla monografija T. Markusa², ki se ukvarja izključno s tem časopisom. On navaja tudi literaturo, ki se sicer ni izključno ukvarjala s tem časopisom, se ga pa je dotikala; med pomembnejšimi avtorji navaja Jaroslava Šidaka, Vaso Bogdanova in Petra Korunić.³

Časopis Slavenski Jug je kot naslednik Saborskih novin (ki so izhajale od 6. 6. 1848 do 29. 7. 1848) začel izhajati 6. avgusta 1848 v Zagrebu. Izhajal je trikrat tedensko: ob nedeljah, sredah in petkih (decembra 1848 je zaradi spremenjenega poštnega reda začel izhajati ob torkih, četrtek in sobotah⁴) v obsegu štirih strani, občasno je bila časopisu dodana priloga, ki je praviloma obsegala dve strani. Od 9. avgusta do 29. novembra 1848 je bila časopisu dodana tedenska priloga »Prijatelj puka«, namenjena kmečkim bralcem. Glavna urednika časopisa sta bila Dragutin Kušlan⁵ in Nikola Krestić⁶ (občasno sta ju nadomeščala L. Šplajt in M. Medaković⁷); 1. julija 1849 je njuno delo prevzel Bogoslav Šulek, ki je uredniško delo opravljal vse do prepovedi in ukinitve časopisa v februarju 1850. Poleg podatkov o dnevih izhajanja časopisa, njegovi ceni ter navedbi imen glavnih urednikov, je bilo mogoče skozi vse leto 1848 v glavi časopisa prebrati tudi imena sodelavcev, t.i. »urednih pomonika«; njihova imena naj bi – po mnenju T. Markusa – impresionirala potencialne naročnike časopisa in nanje naredila vtis velike popularnosti in razširjenosti časopisa.⁸ Šlo je namreč za znane kulturne, znanstvene in politične delavce, ki so s svojim delom močno vplivali na razvoj hrvaške politične misli. Kljub temu, da določene osebe, navedene na tem seznamu, niso nikoli ali zelo redko sodelovale v časopisu, je Slavenski Jug uspel zbrati

¹ Inna Ivanovna Leščilovskaja, Ideino-političeskoje sodržanje gazeti »Slavenski jug« (1848 – 1849 gg.), Historijski zbornik XXIX – XXX, Zagreb, 1976–1977, str. 309–318.

² Tomislav Markus, Slavenski Jug 1848.– 1850. godine i hrvatski politički pokret (dalje Slavenski Jug), Dom i svijet, Zagreb, 2001.

³ T. Markus, Slavenski Jug, str. 15 – 16.

⁴ Ibidem, str. 13.

⁵ Dragutin (*Dragojlo*) Kušlan, baron, politik, novinar (Krapina, 12. 1. 1817 – Zagreb, 11. 3. 1867). Aprila 1848 ga je Jelačić imenoval za člana Banskega vijeća; kot hrvaški poslanec na Slovanskem kongresu v Pragi. Takrat je postal zagovornik avstroslavizma (t.j. prepričanje, da je rešitev narodnega vprašanja mogoča le v ustavni in federativno urejeni monarhiji) in je do spomladi 1849 v tem duhu tudi urejeval časopis Slavenski Jug. (Enciklopedija Jugoslavije (dalje EJ) 5, Zagreb, 1962, str. 450–460.)

⁶ Nikola Krestić, politik (Zagreb, 22. 12. 1824 – 1. 12. 1887). Leta 1848 je z E. Vrbančićem izdajal Saborske novine, potem postal z D. Kušlanom glavni urednik Slavenskega Juga. (EJ 5, Zagreb, 1962, str. 455 – 456.)

⁷ T. Markus, Slavenski Jug, str. 11.

⁸ T. Markus, Slavenski Jug, str. 12.

relativno maloštevilno, a zato zelo pomembno skupino hrvaških javnih delavcev, pomembnejše člane Narodne stranke⁹. Ta krog »izrazitih liberalcev in demokratov okoli časopisa *Slavenski Jug*« je J. Šidak štel poleg bana J. Jelačića za »nosilca takratne hrvaške politike«. ¹⁰ V letu 1849 je Slavenski Jug ostal edini časopis na Hrvaškem, ki je zagovarjal narodna načela, saj je bil Ljudevit Gaj zaradi materialnih težav prisiljen sprejeti vladno subvencijo v višini 1000 forintov in so tako njegove Narodne novine postale vladni časopis, medtem ko je Danica prenehala izhajati. Zaradi opozicionalnega pisanja je bil Slavenski Jug februarja 1850 postavljen pred porotno sodišče, vendar mu le-to ni hotelo soditi; 12. februarja 1850 je bil časopis prepovedan.¹¹

Pa si podrobneje oglejmo imena sodelavcev Slavenskega Juga. Nekatere med njimi je treba posebej omeniti, saj je njihova dejavnost pred 1848 in v času revolucije 1848/49 znatno vplivala na formulacije osnovnih ciljev hrvaške politike. To so bili: publicist in politik Andrija Torkvat Brlić¹², književnik in politik Mirko Bogović, politik Mojsie Georgiević¹³, politik Maksim Prica, zgodovinar, politik in književnik Ivan Kukuljević – Sakcinski¹⁴, književnik in politik Ivan Mažuranić, slovaški preporoditelj Ljudevit Štur ter pisec Ognjoslav Utješinovi Ostrožinski. Med imeni, navedenimi v glavi časopisa, najdemo tudi pesnika slovenskega rodu Stanka Vraza.

V času, ko je Slavenski Jug začel izhajati, so hrvaški narodnjaki zastopali načelo avstro-slavizma, temelječega na naravnem in narodnem pravu. Zavzemali so se za zvezo hrvaških dežel s srbsko Vojvodino in slovenskimi pokrajinami, ki bi, združene v eno telo predstavljale eno od federalnih enot monarhije. V zvezi s tem so zagovarjali spoznanje o obstoju posameznih nacionalnih zavesti med Južnimi Slovani. Ta načela so odločno zagovarjali tudi demokrati, zbrani okoli Slavenskega Juga. Že v pozivu na naročilo so njegovi ustvarjalci zapisali, da bo časopis namenjen »u obče slavjanskim interesom s obzirom na sve Južne Slavjane« in da bo »sve dogadjaje, koji se budu pojavljivali na političkom vidokrugu sveta, prosudjivati sa slavjanskoga višjeg gledišta«. Naloga novega lista bo širjenje medsebojnega spoznavanja avstrijskih Slovanov s ciljem, »da se tim načinom put prokerči k spodobnom

⁹ Ibidem.

¹⁰ Jaroslav Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti XIX.stoljea*, Zagreb, 1973, str. 18.

¹¹ EJ 4, Zagreb, 1960, str. 77–78.

¹² *Andrija Torkvat Brlić* (Slavonski Brod, 15. 5. 1826 – Slavonski Brod, 21. 6. 1868). Njegovo najpomembnejše delo (še posebej za zgodovinarje) je dnevnik (od začetka 1844 do marca 1857) saj je kot Jelačićev poslanec in tajnik imel vpogled v vse pomembnejše dogodke tistega časa. (Hrvatski biografski leksikon (dalje HBL) 2 Bj – C, Zagreb, 1989, str. 336 – 337.)

¹³ *Mojsije Georgiević* (Osijek, 19. 3. 1823 – Dunaj, 25. 10. 1854). Deloval je kot odvetnik v Osijeku, bil v službi Miloša in Mihajla Obrenovića in je bil kot priča zaslišan v Milošević zagrebški aferi 1848. V letih 1848/49 je podpiral Jelačića in sodeloval v gibanju vojvodinskih Srbov ter v Hrvatskem saboru. Bil član hrvaške saborske delegacije k cesarju v Innsbruck (junija 1848). Hrvaška historiografija (F. Šiši, J. Šidak, F. Potrebića) je pozitivno ocenila njegovo vlogo v revolucionarnih dogodkih 1848/49. (HBL 4 E – Gm, Zagreb, 1998, str. 649 – 651.)

¹⁴ *Ivan Kukuljević Sakcinski* (Varaždin, 29. 5. 1816 – dvorec Tuhakovec v Hrv. Zagorju 1. 8. 1889). Po prvih vesteh o revoluciji je 17. 3. 1848 skušal doseči sklic hrvaškega sabora in načel vprašanje zedinjenja Dalmacije s Hrvaško. V članku »Kakva treba da bude u obče politika naša« (20. 4. 1848), v katerem je med drugim poleg zedinjenja hrvaških dežel zahteval tudi pridružitve slovenskih pokrajin, je hrvaškemu narodnemu gibanju dal programsko osnovo. Od aprila je bil član Banskog vijeća, maja ga je Jelačić poslal v Sremske Karlovce in Beograd, da v banovem imenu uredi »sve detalje oko srpsko-hrvatske političke zajednice i vojno-obrambene suradnje protiv eventuelnoga mađarskoga napadaja«. Junija mu je ban zaupal misijo k maršalu Radetzckemu, od koder naj bi prinesel denar za vojno proti Pešti; domov se je vrnil s 100.000 for. in 7.000 puškami. V saboru je junija in julija zastopal mišljenje, »da smo jošte preslabi« za popolno neodvisnost, zato bi se morali po njegovem mnenju na vsak način povezati z ostalimi slovanskimi narodi monarhije. (EJ 5, Zagreb, 1962, str. 442–444.)

spojenju raznih slavjanskih granah», predvsem »jugoslavjanskih naroda«. Pri tem so se – nepravilno – sklicevali na podobnost z gibanji za združitev Nemcev in Italijanov in smatrali, da so tudi »jugoslavjanski« narodi »jedne krvi i jezika«¹⁵. Tako so ostro protestirali proti nemški zvezi, ki je želela priključiti tudi slovenske in češke pokrajine: »Mi ništa neimamo proti uredjenju Niemacah unutar granicah njihovih, nu kao Slaveni moramo se s najveim ogorčenjem izjaviti proti diranju njihovom u deržave naše i narod naš. Oni se usudjuju prisvajati sebi zemlje slavenske, Česku, Moravsku, Istriu, Korušku i Štajersku. Niesu to zemlje vaše, već naše – vičemo mi, nee a i nemogu biti zaštita vaša, već dom naš. Prestalo je historičko pravo...«¹⁶

Mirko Bogović je 16. avgusta 1848 v Slavenskem Jugu opisal svoje poglede na jugoslovansko zvezo. Analiziral je zemljepisni položaj »jugoslavjanskih deržava« znotraj monarhije in ugotavljal, »da narod naš jugoslavjanski, premda još razciepljen, ipak za stalno slavnoj budućnosti u susret ide, jer u sebi sve uviete imade, koji su k tome potrebiti«¹⁷. Po njegovem mnenju je zedinjenje Južnih Slovanov pot »k čoviečnosti u najširjem smislu rieči«, a preden bodo združeni v eno državnopravno skupnost, Južni Slovani »triebaju težke pute da putuju«, kajti, tako kot v naravi ni skokov, tako se tudi zedinjenje teh narodov ne more doseči naenkrat, ampak postopoma: »Korak za korakom i stupanj za stupnjem napriedovati trieba. Sada je viek narodnostih, svaki narod neka se uslied svojih vlastitostih razvija i tek onda, kada narodi kao takovi saveršeni budu«, bodo težili k zedinjenju. Zato je menil Bogović, da naj bo Slavenski Jug »bezpristrani zastupnik sviuh jugoslavjanskih naroda u višjem slavjanskom smislu, posriednik njihov za sada još ne-sjedinjenih.«¹⁸

Krog, zbran okoli Slavenskega Juga je o jugoslovanskem zedinjenju v glavnem zastopal stališče, ki ga je sprejel hrvaški sabor. Prepričani v pravičnost svoje politike so smatrali, da bodo Hrvati v »saveznoj Austriji« izborili za sebe in za svoje zaveznike pravico, »da se narodi, koji se nisu pridružili Niemačkoj, polag prirodne svoje srodnosti kupe u politička tiela, te da ukupno sačine samostalnu foederativnu Austriju«. Glede na to njihovo mnenje naj se Hrvati, Slovenci in vojvodinski Srbi zaradi »prirodne svoje srodnosti« zedinijo v eno »politično telo«, ki bo predstavljalo posebno federalno enoto. To je po njihovem mnenju »jedina pravedna politika, po kojoj se može uzderžati celokupnost, bez da se griše proti slobodi i jednakosti drugih naroda«. ¹⁹ Že te zahteve so same po sebi imele povsem revolucionaren značaj, še bolj pa jih je zaostрила izjava, da bodo morali »slavenski puci«, če ne bo sprejeta politična ureditev, ki jo oni zastopajo, »oči svoje upirati na iztok, da narodnost svoju spase«. Če torej želi Avstrija preprečiti vpliv Rusije v »podunavskim pokrajinama«, potem naj se Avstrija spremeni tako, da postane »sriedište sdruženja zapadnih i južnih Slavjana«. ²⁰

Na politična stališča hrvaških narodnjakov nasploh in tudi na jugoslovansko idejo je vplivala tudi nejasnost okoli pogajanj z Madžari. Slavenski Jug (orientiran izrazito liberalno in demokratično) je podpiral in zagovarjal Jelačićev boj proti madžarskemu ministrstvu,

¹⁵ Petar Korunić, Jugoslavenska ideja u hrvatskoj i slovenskoj politici za revolucije 1848–1849. godine (dalje P. Korunić, Jugoslavenska ideja...), Radovi Instituta za hrvatsku povijest 14, (1), Zagreb, 1981, str. 152–154.

¹⁶ Slavenski Jug (dalje SJ), št. 2, 9. avgust 1848, str. 5–6.

¹⁷ SJ, št. 5, 16. avgust 1848, Dodatek.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ SJ, št. 6, 18. avgust 1848, str. 24, v kritiki članka »Nijemci i Slaveni«, objavljenem v »Slawische Zentralblätter«.

²⁰ Ibidem.

saj je bil mnenja, da bo Jelačić v boju proti madžarskemu šovinizmu izbral več svobode za hrvaške dežele.

Pogajanja so se zaključila z neuspehom in se prelevila v vojaški spopad. Hrvati so pričakovali tak razvoj dogodkov; tako je I. Kukuljević deset dni pred začetkom spopadov v Slavenskem Jugu objavil članek z naslovom »*Naša očekivanja od budućeg rata*«, v katerem je objasn timer svoja stališča do odnosa do Avstrije in Ogrske in s tem tudi do jugoslovanskega zedinjenja. Zapisal je, da se bodo Hrvati borili za nemško dinastijo, a pod pogojem, da »*primi prevagu elemenata slavenskoga u cesarovini*«; da se bodo borili za »*celokupnost monarhije*«, če le-ta prizna enakost in svobodo vseh narodov in narodnosti monarhije in preneha misliti na »*stopljenje slavensko-austrijskih državah s niemačkim Bundom*«. Seveda se bodo Hrvati borili tudi za uresničenje vseh narodnih zahtev, ki sta jih sprejela hrvaški sabor in srbska skupščina v Sremskih Karlovcih. Zmagi nad »*magjarskim gospodstvom*« bo po njegovem mnenju sledila osvoboditev »*ugarskih naroda*«, predvsem slovanskih, ki se bodo potem zedinili z »*ostalimi Slaveni austrijskimi*«. ²¹ Ta proglas so objavile tudi Bleiweisove Novice. ²²

Še pred Jelačičevim prehodom čez Dravo so Slovenci v dopisu v Slavenskem Jugu pozivali Hrvate na vojno brez oklevanja, češ, da se je že predolgo čakalo, hrvaška stvar pa je sveta. ²³ Slovenci so izražali podporo takratnemu hrvaškemu političnemu gibanju, saj so v političnem uspehu Hrvatov videli zagotovilo svobodnega razvoja slovenskega naroda in so jim zato nudili tudi materialno pomoč ²⁴ v boju proti Madžarom. O tem priča dopis, objavljen v Slavenskem Jugu 27. avgusta 1848. ²⁵ V njem je pisec poročal o ljudskem zborovanju v Poljčanah, na katerem naj bi se bilo zbralo veliko rodoljubov iz bližnjih in daljnih krajev, med njimi pa bi naj bil tudi en hrvaški rodoljub – njegovega imena dopisnik ne omenja, iz drugih virov pa izvemo, da je to bil F. Kurelac ²⁶ – »...*koi je mnogo o slavenskoj politiki govorio*.« Dopisnik poroča, da se je na ta dan v Poljčanah zbralo okoli 500 ljudi. Piše, da je bila množica sprva nejevoljna, saj se jim ni pridružil – čeprav jim je svojo prisotnost na zborovanju obljubil – zastopnik te okolice, Šturm. Množico pa je kmalu pomiril dr. Kočevar ²⁷, ki jim je razložil, zakaj Šturm ni mogel priti iz Dunaja na zborovanje. Nato se je začelo zasedanje, na katerem so po besedah pisca govorili »*samo...od slavenskih stvari*«. Prvi predlog, ki so ga zbrani enoglasno sprejeli je bil: »...*da se prinesci u novcu, oružju itd. za hervatsku armadu sabiraju i svetlomu Banu pošalju*.« Na te besede se je oglasil eden izmed prisotnih, »*kantonski poglavar iz Planine*«, Križaj, da bo imel v kratkem zbranih 50 fr. sr., en top in drugo orožje, in da je pripravljen, če mu nihče ne bo pomagal, vse to dati iz svojega

²¹ SJ, št. 12, 1. september 1848, str. 46.

²² Novice, št. 37, 13. september 1848, str. 158. O tem proglasu Novic glej tudi Josip Mal, Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba., reprint, Celje 1993, str. 836. Tam pravi Mal takole: »Ta proglas so objavile tudi »Novice« in so ga s tem nekako sprejele tudi za slovenski program.«

²³ S.V., Glasovi iz Slovenije, SJ, št. 18, 15. september 1848.

²⁴ Hrvati so se 23. julija 1848 obrnili na Slovence s prošnjo, da jim v spopadu z Madžari materialno pomagajo. Slovensko društvo v Ljubljani je 15. avgusta sprejelo prošnjo ter v listu Slovenija (22. avgusta) in v Novicah (23. avgusta) so objavili proglas Hrvatov in Slovence pozvali, da za svobodo Slovencev in Hrvatov pomagajo z denarjem. (P. Korunić, Jugoslavenska ideja..., str. 160.)

²⁵ Iz Poljčanah, SJ, 27. avgusta 1848, št. 10, str. 38. Povzeto po članku, objavljenem v Sloveniji, št. 15, 22. avgusta 1848, str. 58,59.

²⁶ Fran Ilešič, Korespondenca dr. Jos. Muršca (dalje F. Ilešič, Korespondenca...), Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, VI–VII, Slovenska Matica, Ljubljana, 1904–1905, pismo Oroslava Cafa Muršču z dne 17. avgusta 1848.

²⁷ Gre za zdravnika in narodnega buditelja Štefana Kočevarja (Središče, 14. 8. 1808 – Celje, 22. 2. 1883); Slovenski biografski leksikon, Zv. I. A – L, Ljubljana, 1925 – 1932, str. 486 – 487.)

žepa. Ta predlog avtor članka komentira tako: »Premislite dragi Slovenci taj važan predlog, jerbo Hervati se ne bore samo za svoje, nego i za naše pravice, i Bog zna, ako još mi u ta burna vremena u kakvu stisku nemojemo, gdje bi nam naše hrabre bratje po kervi i jeziku potrebno bilo, zato Slovenci na noge!«²⁸ Drugi sklep zborovanja je bil, naj Slovenci, ali če bi bilo možno, vsi avstrijski Slovani, pošljejo na frankfurtski parlament protestno peticijo, v kateri naj izrazijo svoje nasprotovanje vsenemški zvezi. Govorili so tudi o adresi, katero bi naj Slovani poslali nadvojvodi Janezu, vendar so odločili, da se bodo o njej »...drugi put širje i potanko govorit.« Podan je bil tudi predlog, naj štajerski Slovenci protestirajo proti delitvi Štajerske.²⁹

Naj omenim, da je šlo za shod, na katerem so se sešli najvidnejši narodnjaki iz mariborskega okrožja s Štefanom Kočevrjem na čelu in hoteli javno poučiti ljudstvo o slovenskih prerodnih in narodnopolitičnih vprašanjih ter ga vzpodbuditi za domoljubno čustvovanje.³⁰ Vendar pa se je, kot bomo videli iz odlomkov pisma, ki ga je eden izmed udeležencev shoda, Oroslav Caf, pisal svojemu prijatelju Jožefu Muršču, ta poizkus ponesrečil. V svojem pismu pravi Caf, da je Kočevr »...dobro govoril ino posebno iskal domorodni duh v ljudeh buditi, kar mu pak ni steklo, ker je ljudstvo ropotalo le zavoljo davkov, desetine ino desetega peneza...«.³¹ Iz te Cafove pripombe je dobro razvidno, da v ljudstvu še ni bilo žive narodne zavesti, na kateri bi lahko začela rasti politična zrelost, temveč da je ljudstvo v revoluciji videlo zgolj možnost socialnih sprememb. Tudi zaradi tega – tako piše Caf – so Kočevr in njegovi somišljeniki o narodnih rečeh govorili šele po odhodu kmetov: »Ko so se ljudje razešli, smo se domorodci zbrali – bilo nas je le 7 – 8: Labodski duhovniki se prikazali niso, ino kar jih je bilo – so se pred našim shodom razlezli – vražji strašljivci! Zdaj je bilo sklepano o tem kmetovskem zboru ino smo postavili: da je bolje, ljudstva poprek na zbor ne klicati, ampak le nekatere odbornike. Med tem sklepanjem pak prijde troje gospodov – urednikov s Planine – Zagorja (štaj.) ino Rajfenštajna (nekdanja gosposčina Reifenstein, danes Blagovna, op. N.P.): ti so pak g. predsedniku kmalu ponudili svoj prinesek za Hervate: po 50 fl. sr., top, konje!! Živili! Sklenjeno je potle bilo – da se po vsi Sloveniji za nje pobira...«³²

Caf je pisal tudi o udeležbi hrvaškega rodoljuba na tem sestanku ter o njegovem pogledu na velikonemško zvezo, o kateri se je v tistem času tudi v slovenskih deželah še vedno govorilo: »Bil je tude iz Zagreba domorodec g. Kurelac – pravi domorodec. On je z lepimi ino jasnimi besedami dokazoval: koliko je Nemcem na Sloveniji ležeče, da se od Nemškega ne odloči: ker bi tako Terst – morje izgubili. Nemci pak gledajo tude Dalmacijo za se dobiti ino vse podunavske dežele podveržejo – onda pak Slavjanom joj! Ako sedaj Slovenijo iz vražjih rok otmemo, tedaj še si prihodnost zagotovimo. Tako Hervat – ino celo prav ima!«³³

Muršču je poročal tudi o sklepih, ki so jih sprejeli na shodu v Poljčanah: »Zato je odloženo bilo, da se napravi:

1. Protest na Frankobrodski parlamanj.
2. Prošnja do nadvojvode Reichsverweserja.
3. Ponovljena prošnja zavoljo naših Slovenskih reči na Dunajski Zbor.
4. Pisana beseda ino priporoka gdi. banu Jelačiću.«³⁴

²⁸ Glej op. 31.

²⁹ Ibidem.

³⁰ O tem shodu glej tudi: Fran Petre, Poizkus ilirizma pri Slovencih, Ljubljana, 1939, str. 336 – 337.

³¹ 17. (17. VIII. 1848) Shod v Poljčanah., F. Ilešič: Korespondenca..., ZMS VII, Ljubljana, 1905, str. 28, 29.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

O materialni pomoči Slovencev v času hrvaških spopadov z Madžari priča tudi zahvala banskega vijeća, objavljena v Slavenskem Jugu 22. septembra 1848. V njej se zahvaljujejo slovenskemu društvu v Ljubljani za poslanih 5000 forintov, 3 cekine in 15 frankov: »*Na izkazanoj otoj ljubavi, šaljemo miloj slovenskoj bratji u ime g. našeg Bana i čitave domovine iskrenu i serčanu zahvalu.*«³⁵

V zvezi s hrvaško-madžarskimi spopadi so v Slavenskem Jugu poročali tudi o tem, da so Madžari vdrli na Štajersko³⁶. Dopisnik je razložil vzrok tega početja: »*U Medjimurju tek saznamo, zašto su Madjari navalili bili na Štajer? – Oni su bili začuli, da će se čitava Wimpfen regimenta, ili barem batalion k njima pridružiti, ako joj samo priliku dadu, i tim su joj hteli priliku pružiti k tomu, što su na Štajerce navalili, kojim je malo prie bio vodja madjarskih rebelah, Perczel pisao, da neće nikada povriediti njihove granice.*« Madžarska vojska se je po poročanju dopisnika na Štajerskem »*posve razbojnički vladala, kasu carsku, i kue mirnih stanovnikah porobila, i dvojicu ženskih okrutno ubila, samo da probaju vitezo-vi svoje puške na njih.*« Ta isti Perczel, pravi dopisnik, je vodil vojsko na Štajersko, ker pa jim je tam akcija spodletela, so se vojaki umaknili in Perczel je pozneje izjavil, da se je to zgodilo brez njegove vednosti in proti njegovi volji.³⁷

Novo prelomnico za jugoslovansko idejo v letu 1848 je predstavljala oktobrska dunajska revolucija. Hrvati so jo – tako kot Slovenci – ocenili za velikonemško in protislovansko ter so v njej videli neposredno nevarnost za nadaljnji nacionalni in politični razvoj. Zato je »*upravljajui odbor*« zagrebške županije sklenil, da ne bo priznal sprememb, ki jih bo sprejel dunajski parlament, vse dokler »*se ustavna vlast kralja ne povrati*« in predlagal, da se avstrijski Slovani »*pozovu u Zagreb ili drugi koi grad na skupštinu gdi e se dogovarati o spasenju carskoga prestola na temelju slavenstva*«.³⁸ Ta poziv je objavila tudi Slovenija.³⁹

Tudi L. Vukotinović je v svojem članku »*Jug Slavenski južnim Slavenom!*«⁴⁰ svaril južne Slovane pred nevarnostjo reakcionarnih sprememb, ki jih je prinesel čas po dunajski oktobrski revoluciji: »*Čuvajte se Slaveni južni. Vi ste sve dali, što ste imali; tamo ete ubijati Taliane, tu Madjare, a sluge ste Niemacah! Sad e skoro na vas metnuti ruku Talian, Madjar i Niemac.*«⁴¹ Zato poziva Slovane, naj bodo politično aktivni, naj sezovejo skupščine, Hrvati naj skličejo sabor in »*molite našega kralja, da nas neostavlja; ko što ni mi nismo njega ostavili*«.⁴² Tudi ta pisec je torej bil prepričan, da poraz dunajske revolucije pomeni nevarnost, da bodo Nemci, pa tudi Madžari in Italijani zatrli nacionalne in politične svobode, ki jih je slovanskim narodom prinesla revolucija 1848.

Po porazu revolucije na Dunaju in odhodu avstrijskega parlamenta v Kromeriž so v krogu okoli Slavenskega Juga nastale nove koncepcije o političnem zedinjenju Hrvatov s Slovenci in Vojvodinskimi Srbi. Zelo natančno je te načrte hrvaških preporoditeljev izrazil Ognjeslav Utješenović Ostrožinski⁴³ v »*Osnovi za savezno preporodjenje cesarevine au-*

³⁵ SJ, št.21, 22. september 1848, str. 81.

³⁶ Iz Varaždina, SJ, št.46, 19. november 1848, str. 182.

³⁷ Ibidem. Več o teh dogodkih v okolici Ormoža glej: Slovenija, št. 39, 14. november 1848, str. 154,155; št. 41., 21. november 1848, str. 162,163; in št.43, 28. november 1848, str. 171; Josip Apih, Slovenci in leto 1848, Ljubljana, 1888, str. 217,218.

³⁸ SJ, št. 30, 13. oktober 1848, str. 117.

³⁹ Slovenija, št. 32, 20. oktober 1848, str. 125.

⁴⁰ SJ, št. 50, 29. november 1848, str. 195.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ognjeslav Utješenović Ostrožinski (Ostrožin, 21. 8. 1817 – Zagreb, 8. 6. 1890). Leta 1848 ga je Jelačić imenoval za člana Bojnega odseka Banskega vijeća, postal pa je tudi eden od sodelavcev SJ. Pisal je lirske in epske pesmi (objavil v Gajevi Danici), razprave, posebej o Vojni krajini, članke o upravi. (EJ 8, Zagreb, 1971, str. 445.)

strijske po načelu ustavne slobode i narodne pravstvene jednakosti«, objavljeni v Slaven-skem Jugu v več nadaljevanjih.⁴⁴ Izhajajoč iz etničnega in nacionalno-individualnega načela je Ostrožinski predstavil zahtevo za osnivanje desetih (avtor sam večkrat poudarja število deset, kar pomeni, da je Hrvate in Srbe smatral za dva ločena naroda, čeprav je oba združil v eno samo enoto, op. N.P.) nacionalno-političnih enot znotraj avstrijske monarhije: »1) Niemci; 2) Česi in Moravci; 3) Slovaci; 4) Poljaci u Galicii i Silezii; 5) Rusini; 6) Hervato-Serblji; 7) Sloveni; 8) Madjari; 9) Taliani.«⁴⁵

Ostrožinski je torej leta 1848 predvideval združenje južnoslovanskih narodov monarhije (Hrvatov in Srbov), vendar k njim še ni prišteval Slovencev. Kljub temu je ta njegova »Osno-va« eden izmed najdoslednejših načrtov ustave v avstrijski politiki 1848–49; kot svoj program so jo sprejeli tako hrvaški in srbski narodnjaki okrog Slavjanskega juga in Slaven-ske lipe v Zagrebu kot tudi krog ljubljanske Slovenije.⁴⁶ Leta 1861 je Ostrožinski ponovno izdal ta spis (z manjšimi popravki), in sicer pod naslovom »*Program zur Konstituierung des österreichischen Kaiserstaates nach dem Prinzip der konstitutionellen Freiheit und der nationalen Gleichberechtigung*«; takrat je v južnoslovansko skupino (ki jo tudi tako ime-nuje, namreč *Südslaven*) prištel poleg Srbov in Hrvatov tudi Slovence.⁴⁷

Kljub dogodkom v oktobru (zadušitev revolucije na Dunaju), ko so se že nakazovale konservativne težnje avstrijske vlade so hrvaški narodnjaki vse do konca leta 1848 (in tudi kasneje) zagovarjali tako preureditev monarhije. Tako je 19. novembra 1848 v uvodnem članku Slavenskega Juga o združitvi slovanskih dežel razmišljal »*Slavophil*«: »...osviestjenje srodnih narodah slavenskih na jugu i njihovo sdruženje – naravna posledica srodstva narod-nog – ostala je pusta želja i teženje niekih rodoljubah, dok nije moni duh našeg stolietja i na naših vratih zakucao...«⁴⁸. Pisec je menil, da je zveza hrvaškega in srbskega naroda, ki je bila proglašena v mesecu maju (na skupščini vojvodinskih Srbov v Sremskih Karlovcih op. N.P.) in ki jo je potrdil hrvaški sabor v mesecu juniju 1848, za oba naroda koristna, tako duševno kot materialno, saj s tem »*narod hervatsko – serbski počimlje imati opet jednu historiu, počimlje stupati na pozorište svieta kao jedan narod, i tako realizirati ideu sveslavensku*«. Priznaval pa je, da ta zveza še ni tako močna, da bi lahko kljubovala vsem neprilikam, ki bi jo v prihodnje utegnile doleteti. Zato je svetoval: »*Ako dakle želimo, da ovaj za nas spasonosni i za obstanak naš riešiteljni savez postojan bude, to nam prvi i glavni posao biti mora: raditi o tom, da u sporazumljenju sa Serbima, a i sa bratjom Slovencima koje, i geografički položaj i narodni interesi na sdruženje s nami sile, osnovu načina saveza jugoslovenskog izradimo i uviete opredielimo*«.»⁴⁹ Glede na to, da bo v kratkem pričel z zasedanji kromeriški parlament, je poudarjal pisec, da je skrajni čas, da se o tem dogovorijo. Predlagal je, naj se sestane nekaj najuglednejših Srbov in Slovencev s Hrvati, ki naj se dogovorijo »...o *sjedinenju pokrajinah jugoslavenskih i odnošenju njihovom k osreiednoj vlasti*«. Članek je zaključil z izraženim upanjem, da bo predlog našel odziv »...u rodoljubivih sercih sunarodnikah naših...«⁵⁰, a vsaj do konca leta 1848 o kakem odzivu v Slavjanskem jugu ne poročajo.

⁴⁴ SJ, št. 36 – 40, od 27. oktobra do 5. novembra 1848.

⁴⁵ SJ, št. 36, 27. oktober 1848, str. 142.

⁴⁶ Slovenija je »Osnovo« objavila v št. 39, 14. november 1848, str. 153; št. 40, 17. november 1848, str. 157, 158 in št. 43, 28. november 1848, str. 173.

⁴⁷ Petar Korunić, Jugoslavizam i federalizam u hrvatskom nacionalnom preporodu 1835 – 1875, Zagreb, 1989, str. 182 – 196.

⁴⁸ U Zagrebu, 18. studena, SJ, 19. novembra 1848, št. 46, str. 181, 182. Članek pod naslovom Jugosla-vjanstvo objavila tudi Slovenija, št. 44, 1. december 1848, str. 173.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem.

Podobne ideje o potrebi južnoslovanske skupnosti, ki naj zagotovi narodnostne pravice teh narodov so bile izražene tudi v dveh člankih z naslovom »*Naše potrebe*«, objavljenih v decembru 1848. Tam je avtor prvega članka (podpisan z inicialkama J. S.) predlagal, naj se avstrijski Slovani – po italijanskem in nemškem vzgledu – združijo v zvezo (»*Schutz und Trutzbiündniss*«), če je možno tudi v skupno zakonotvorno zvezo. Zato bi se po njegovem mnenju morala najprej združiti »*bližnja i srodnia plemena slavenska dosada u raznih pokrajinah živea... u jedno tielo odkuda e se jednoč sliti u jedno sriedotočje*.« Kot prvi korak na poti k tej vseslovanski združitvi je pisec predlagal združitev hrvaškega sabora in srbsko-vojvodinske skupščine v enotni sabor, ta sloga med Hrvati in Srbi pa bi naj služila »...*kao temelj velikome onom sestavu deržavah na jugu, koje se jošte za sad izgleda kao »pium desiderium*«.« Prepričan je bil, da bi se s tem zlitjem stanje obeh strani poboljšalo, povečala krepost in zagotovila varnost in da bi taka okrepljena zveza kmalu pritegnila še druge: »*Slovenci i Dalmatinci skoro e poželiti dionici naše sveze postati; zatim e Slovaci, Česi i Rusini a i sami Poljaci k nam pristupiti, i tako položiti e osnov slavenskoj zapadno – južnoj deržavi*.«⁵¹

V naslednji številki Slavenskega Juga je sledilo nadaljevanje članka z istim naslovom (»*Naše potrebe*«), katerega avtor pa je bil sedaj podpisan z inicialkama D. K. (domnevam, da gre za urednika Dragutina Kušlana; op. N.P.). Avtor je verjel, da bo kromeriški parlament izdelal novo ustavo, ki bo temeljila na federaciji vseh narodov v Avstriji. Zato je pozival hrvaški »*osriedotočni ministerij da putem domaeg našeg upraviteljstva pozove na prepisani ustavni način trojednu kraljevinu, vojvodinu serbsku i narod slovenski (gdi je prost od terorisma madjarskog), da čim prie izaberu od 50 tisučah dušah jednoga poklisara (t.j. poslanca; op. N. P.) na sabor deržavni u Kromirihu*«. Članek je zaključil z mislijo, da »*spada to medju poglavitne i najperve potrebe naše*«. ⁵² Prepričani v pravičnost svojih zahtev so označili za »*scandalozne i za viek XIX. porugateljne zaključke niemačkog parlamenta, po kojih se narodi slavenski imenito Česi, Slovenci i Poljaci smatraju kao narodi niemački*«. ⁵³

Poleg teh člankov, ki so se dotikali vseh južnih Slovanov, torej tudi Slovencev, sem v Slavenskem Jugu 1848 zasledila le še nekaj krajših novičk oziroma dopisov iz slovenskih pokrajin. Tako sta v rubriki »*Slavenski svet*« objavili dva dopisa iz Trsta, v katerih so poročali o delovanju tržaškega Slavjanskega društva⁵⁴. Proti koncu leta 1848 so poročali iz Trsta⁵⁵ o svečanosti, ki jo je društvo priredilo 6. decembra zvečer. Potekala je v prostorih društva; dvorana je bila svečano »*u narodnom smislu*« okrašena: na desni je visela avstrijska zastava, na levi pa slovanski grb. Svečanost se je začela s prepevanjem narodne himne, nato pa je predsednik društva, Koseski, pozdravil zbrane. Sledilo je še več govornikov, od katerih pa je po dopisnikovem mnenju največji vtis napravil govornik iz Češke, Vesely, ki je zbra-

⁵¹ J. S., *Naše potrebe*, SJ, št. 55, 10. decembra 1848, str. 217, 218.

⁵² D. K., *Naše potrebe*, SJ, št. 56, 12. decembra 1848, str. 221.

⁵³ SJ, št. 56, 14. decembra 1848, str. 225.

⁵⁴ Društvo so začeli ustanavljati konec oktobra 1848. Na ustanovnem občnem zboru 10. 11. 1848 so za predsednika izbrali Jovana Vesela Koseskega, ki pa se je funkciji odpovedal že 28. 1. 1849. za njim je vodenje društva prevzel Ivan Cerer, ki je bil njegov najdejavnejši član že od samega začetka. Pod njegovim okriljem se je društvo lepo razvijalo, saj je februarja 1849 štelo 336 članov. Marca 1849 je društvo začelo izdajati svoj mesečni časopis Slavjanski rodoljub (vsega je izšlo le šest števil); med časopisi, na katere je bil Slavjanski rodoljub naročen, najdemo tudi časopis Slavenski Jug. (Slovanski rodoljub, št. 1, str. 20, faks. izdaja, Trst, 1971.) Že s cesarskim patentom 17. 3. 1849 so bila politična društva podvržena precejšnjim omejitvam. Društvo je v novih razmerah delovalo predvsem na družabnem področju, razšlo pa se je kmalu po razglasitvi silvestrskega patenta.

⁵⁵ Terst, SJ, št. 59, 19. december 1848, str. 234. Primerjaj s Slovenijo, št. 48, 15. december 1848, str. 192.

nim dejal, da »*Sdruženimi silami završit emo ono, što je započela junačka naša vojska.*« Svoj govor je zaključil z vzklikom Slovanstvu in Jelačiću, na kar je družba odgovorila »...*iz dubljine serca i punim glasom...živio slavenstvo, živio ban Jelačić!*«. ⁵⁶

Konec decembra 1848 so objavili še en dopis Slavjanskega društva v Trstu, s katerim je le-to želelo bralcem Slavenskega Juga predstaviti svoje delovanje, jih prepričati o slovanski zavesti društvenih članov ter tudi v hrvaških bralcih vzpodbuditi domoljubna čustva: »...*očekuje društvo od vas, da ete se ne ve pojedini nego vsi ukupno, kao narod Slavenski osviestiti, da ete poeti slavenski čutiti, upoznavati slavenstvo, i vladati se po slavenski, da si neete ponajprije sve tudje običaje prisvojiti, ve da ete se brinuti da vaše na što vei stupanj izobraženosti podignete; da ete se truditi da visoku vriednost i vašeg liepog jezika cieniu upoznate, jednom riečju da ete biti svestrani i po mogunosti pravi i iskreni Slaveni.*« ⁵⁷

V isti številki Slavenskega Juga je bil objavljen dopis iz Celovca, v katerem je bilo izraženo mišljenje štajerskih in koroških Slovencev, ki pravi, da smatrajo, da lahko v dveh letih uvedejo »*jedno jedino književno jugoslavenko narečje*«. Še več, dopisnik je menil, da je to Slovincem in Hrvatom »*sada naš posao*« in priporočil Slavenskemu Jugu, naj podpre koncepcijo Matije Majarja o »*ilirskem*« narečju. Uredništvo je predlog o sprejetju in širjenju novega umetnega jezika odklonilo s pripombo, da nacionalni in politični interesi in »*okolnosti naše zahtievaju u tom poslu najveu opreznost i mi sudimo da bi idui priekim putem više pokvarili nego koristili dobroj stvari*«. ⁵⁸

Iz celotnega vtisa ob prebiranju časopisa Slavenski Jug, izstopajo številni članki, posvečeni dogodkom na slovanskem jugu: poleg domačih – hrvaških – vesti predvsem poročila o narodnih zahtevah vojvodinskih Srbov, o vojaških spopadih ogrskih Srbov in Hrvatov z Madžari, pozivi na pomoč vojvodinskim Srbom, poročila o grozodejstvih, ki jih počenja madžarska vojska nad srbskim prebivalstvom.

Kot je razvidno iz člankov objavljenih v Slavenskem Jugu leta 1848, so bili Hrvati o samem dogajanju v slovenskih deželah slabo informirani, saj poleg članka, ki poroča o shodu slovenskih domoljubov v Poljčanah (ki pa za Slovence same ni bil večjega pomena), dveh poročil o delovanju Slavjanskega društva v Trstu ter dopisa iz Celovca, ni drugih dopisov. Res je sicer, da je v času, ko je časopis Slavenski Jug začel izhajati (avgusta 1848) revolucionarna ost na Slovenskem že izgubila svojo ostrino, še bolj pa se je to poznalo po sprejetju zakona o zemljiški odvezi 7. septembra 1848, ki je umiril kmečki sloj, ki je takrat predstavljal večino slovenskega prebivalstva. So pa bili v tem času še vedno dokaj glasni predvsem koroški Slovenci (poleg Majarja predvsem Andrej Einspieler), ki so si prizadevali za uresničitev ideje o Zedinjeni Sloveniji. Prav tako recimo ni poročil o želji Slovencev, da se združijo s Hrvati in Srbi, ki je bila večkrat izražena v časopisu Slovenija, ⁵⁹ čeprav so očitno poznali in bolj ali manj redno brali ta slovenski časopis, saj je bil eden izmed člankov o tržaškem slavjanskem društvu pa tudi dopis iz Poljčan povzet ravno po tem časniku. Očitno je, da za hrvaško narodno in politično gibanje v letu 1848 slovensko gibanje, kljub avstroslavistični ideji očuvanja monarhije in ožjem državno-pravnem povezovanju z južno-slovanskimi deželami, ni imelo tako velikega značaja kot srbsko gibanje.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Terst, SJ, št. 63, 30. december 1848, str. 252. Primerjaj s Slovenijo, št. 49., 19. december 1848, str. 196.

⁵⁸ SJ, št. 63, 30. december 1848, str. 251.

⁵⁹ Slovenija, št. 13, 15. avgust 1848, str. 50; št. 16, 25. avgust 1848, str. 61,62; št. 36, 3. november 1848, str. 142.

Zusammenfassung

Der *Slavenski Jug* im Jahre 1848 und die Slowenen

Nataša Podgoršek

Die Zeitung der kroatischen Nationalen, der *Slavenski Jug*, erschien vom 6. August 1848 bis zum Februar 1850 in Zagreb, Redakteure waren Dragutin Kušlan und Nikola Krestić, seit Juli 1849 Bogoslav Šulek. Mitarbeiter der Zeitung waren namhafte Kulturschaffende, Wissenschaftler und Politiker (hervorragende Mitglieder der Narodna stranka/Nationale Partei), die die Entwicklung des kroatischen politischen Denkens durch ihre Arbeit maßgebend prägten. An dieser Stelle seien nur einige genannt, die in der Zeit vor 1848 und im Revolutionsjahr 1848/49 die wichtigsten Zielsetzungen der kroatischen Politik definierten: Andrija T. Brlić, Mirko Bogović, Mojsie Georgijević, Ivan Kukuljević-Sakcinski, Ivan Mažuranić und Ognjeslav U. Ostrožinski. Diesen Kreis »profilierter Liberaler und Demokraten um die Zeitung *Slavenski Jug*« zählte J. Šidak neben dem Banus Jelačić zum »Träger der damaligen kroatischen Politik.«

Als der *Slavenski Jug* zu erscheinen begann, vertraten die kroatischen Nationalen das Prinzip des Austroslawismus, der sich auf das nationale und natürliche Recht gründete. In ihnen lebte die Erkenntnis von der Existenz verschiedener nationaler Bewußtseinsformen unter den Südslawen. Auf dieser Grundlage setzten sie sich ein für einen Bund zwischen den kroatischen Ländern, der serbischen Woiwodina und den slowenischen Gebieten. Diese Prinzipien befürworteten auch die um den *Slavenski Jug* versammelten Demokraten. Aus diesem Grund protestierten sie gegen den großdeutschen Bund, der auch die slowenischen Länder mit einschließen sollte, und unterstützten und befürworteten Jelačićs Kampf gegen den ungarischen Chauvinismus. Auch die Slowenen unterstützen (sowohl moralisch als auch materiell) die damalige kroatische politische Bewegung, sahen sie doch in einem Erfolg der Kroaten die Garantie für eine freie Entwicklung der slowenischen Nation.

Einen größeren Wendepunkt für die Entwicklung der jugoslawischen Idee bedeutete das Scheitern der Oktoberrevolution von 1848 in Wien. Sowohl die Kroaten als auch die Slowenen sahen in ihrem Scheitern eine unmittelbare Gefahr für die weitere nationale und politische Entwicklung der beiden Nationen. Trotzdem glaubte man im Kreise des *Slavenski Jug* noch weiterhin an die Möglichkeit einer Umgestaltung der Monarchie in eine Föderation. So veröffentlichte man im Oktober und November 1848 einen der konsequentesten Verfassungsentwürfe in der österreichischen Politik von 1848/49, der auf einem ethnischen und national-individuellen Prinzip beruhte und die Gründung von zehn national-politischen Einheiten innerhalb der Habsburgermonarchie vorsah, unter denen eine die Kroaten und Serben, eine andere die Slowenen bilden sollten.

Ähnliche Pläne unterstützte man dann auch in Zeitungsartikeln bis Ende 1848 (aber auch später). So schlug man gegen Ende November vor, es sollte eine Gruppe der angesehensten Serben und Slowenen mit Kroaten zusammenkommen, um eine Vereinigung aller jugoslawischen Gebiete zu vereinbaren und ihr Verhältnis zur zentralen Gewalt zu definieren. Im Dezember 1848 wurde im *Slavenski Jug* ein Artikel in zwei Folgen mit dem Titel *Naše potrebe* (Unsere Bedürfnisse) veröffentlicht, in dem vorgeschlagen wurde, daß sich die Kroaten mit den Serben der Woiwodina vereinigen sollten, dieser Bund würde eine Anziehungskraft auf die Slowenen und Dalmatiner, später auch auf die Slowaken, Tschechen, Russinen und sogar auf die Polen ausüben und somit den »Grundstein für einen westlichen südslawischen Staat legen«. Im Artikel drückt der Verfasser ferner seine Hoffnung aus, daß der Reichstag von Kremsier eine neue Verfassung erarbeiten würde, die auf dem Föderalismus aller Nationen der Monarchie beruhen würde. Aus diesem Grunde rief er die kroatische Regierung auf, »das dreieinige Königreich, die serbische Woiwodina und die slowenische Nation« aufzufordern, sobald wie möglich pro 50 000 Einwohner je einen Abgeordneten in den Reichstag nach Kremsier zu wählen.

Außer diesen kroatischen Plänen zur Vereinigung der kroatischen, serbischen und slowenischen Länder wurden im *Slavenski Jug* auch einige Berichte aus den slowenischen Gebieten veröffentlicht. Im August 1848 wird berichtet über eine Kundgebung in Poljčane, auf der die versammelten slowenischen Bauern der kroatischen nationalen und politischen Bewegung ihre Unterstützung gewährten, im September riefen die Slowenen die Kroaten zum Kampf gegen die Ungarn auf und schickten ihnen materielle

Hilfe. Im November berichtete ein Korrespondent aus Varaždin, die Ungarn seien in die Steiermark eingedrungen. Im Dezember berichteten steirische und Kärntner Slowenen über ihre Bestrebungen um eine einheitliche »illyrische« Schriftsprache und empfahlen dem *Slavenski Jug*, diese Bemühungen zu unterstützen. Im selben Monat wurde zweimal über die Tätigkeit des Slavjansko društvo (Slawischer Verein) in Triest berichtet.

Im *Slavenski Jug* überwiegen im Jahre 1848 – neben zahlreichen Abhandlungen über die Umgestaltung der Habsburgermonarchie in eine Föderation – Berichte über die nationalen Forderungen der Serben in der Woiwodina, über die militärischen Auseinandersetzungen der Kroaten und ungarischen Serben mit den Ungarn, über Hilferufe und Berichte über der serbischen Bevölkerung zugefügte Greuelthaten durch die ungarische Armee. Artikel über die slowenischen Gebiete und die Slowenen sind rar und bieten lediglich ein unvollständiges Bild dieses Raums.

V oktobru je izšla monografija:

JERCA VODUŠEK STARIČ

»SLOVENSKI ŠPIJONI IN SOE 1938–1942«

»Dr. Jera Vodušek Starič, nam razgrinja zgodovino, o kateri se nam niti sanjalo ni...

Slovenski špijoni in SOE so napeta, očarljiva, grda in grozna knjiga
Alenka Puhar DELO

»Zanimivo, šokantno in predirljivo delo o doslej skritih straneh zgodovine.«
Bernard Nežmah MLADINA

»Raziskava prinaša nove presenetljive poglede na protifašizem slovenskih
naprednjakov in njihovo sodelovanje z Veliko Britanijo.«
Janez Markeš MAG

lahko naročite po povzetju ali kupite na naslovu:

Bogišičeva 4, Ljubljana, po tel.: 01-4258805, ali el. pošti: jerca.v@siol.net
po ceni: 8.000 SIT (+ poštnina)